

НЕОБХІДНІСТЬ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Бондар Ю.О., асистент

*Запорізький національний університет
Україна, 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66*

iuliabondar@yandex.ru

В умовах фінансової нестабільності проблема необхідності управління ризиками на підприємствах реального сектора економіки набуває все більшої актуальності. Машинобудування – це одна з системоутворюючих галузей національної економіки, яка значною мірою впливає на виробничий і кадровий потенціал держави. Аналізуючи ситуацію в машинобудуванні, було виявлено досить багато проблемних питань, серед яких: занепад науково-технічного потенціалу, низька інвестиційна привабливість, особливо в умовах світової фінансової кризи, брак підготовленого персоналу, недостатня підтримка держави. Усе це визначає необхідність застосування систем управління ризиками на підприємствах машинобудівної галузі. Тому автор розглянув необхідність управління ризиками підприємств машинобудування, та визначив ставлення до управління ризиками сучасних українських машинобудівних підприємств. Детально проаналізована галузева специфіка в управлінні ризиками і визначено, що для мінімізації ступеня ризиків на підприємствах машинобудування потрібно застосовувати комплексне управління ризиками. Для того щоб функціонування машинобудування було перспективним і високоефективним, необхідно прагнути до зниження ризиків у діяльності підприємств цієї галузі. Сьогодні більшість існуючих у теорії розробок з управління ризиками не адаптовані до умов діяльності українських машинобудівних підприємств, а застосовувані на практиці методи недосконалі, ненаукові і через це малоефективні. Також треба брати до уваги актуальність інноваційного розвитку підприємства машинобудування, тому що саме розвиток високотехнологічних виробництв дозволить забезпечити підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників та стимулювати нову якість економічного зростання. З огляду на вищезазначене розробка проблеми вивчення та вдосконалення інструментів управління ризиками машинобудівних підприємств надзвичайно актуальна.

Ключові слова: ризик, управління ризиком, значимість ризику, підприємства машинобудування.

НЕОБХОДИМОСТЬ УПРАВЛЕНИЯ РИСКАМИ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Бондарь Ю.А., ассистент

*Запорожский национальный университет
Украина, 69600, г. Запорожье, ул. Жуковского, 66*

В условиях финансовой нестабильности проблема необходимости управления рисками на предприятиях реального сектора экономики приобретает все большую актуальность. Машиностроение – это одна из системообразующих отраслей национальной экономики, которая в значительной степени влияет на производственный и кадровый потенциал государства. Анализируя ситуацию в машиностроении, было выявлено достаточно много проблемных вопросов, в числе которых: упадок научно-технического потенциала, низкая инвестиционная привлекательность, особенно в условиях мирового финансового кризиса, нехватка подготовленного персонала, недостаточная поддержка государства. Все это определяет необходимость применения систем управления рисками на предприятиях машиностроительной отрасли. Поэтому автор рассмотрел необходимость управления рисками предприятий машиностроения, и отметил отношение к управлению рисками современных украинских машиностроительных предприятий. Подробно проанализирована отраслевая специфика в управлении рисками и определено, что для минимизации степени рисков на предприятиях машиностроения нужно применять комплексное управление рисками. Для того чтобы функционирование машиностроения было перспективным и высокоэффективным, необходимо стремиться к снижению рисков в деятельности предприятий этой отрасли. Сегодня большинство существующих в теории разработок по управлению рисками не адаптированы к условиям деятельности украинских машиностроительных предприятий, а применяемые на практике методы несовершенны, ненаучны и малоэффективны. Также нужно принимать во внимание актуальность инновационного развития предприятия машиностроения, потому что именно развитие высокотехнологичных производств позволит обеспечить повышение конкурентоспособности отечественных производителей и стимулировать новое качество экономического роста. Принимая во внимание вышесказанное, разработка проблемы изучения и совершенствования инструментов управления рисками машиностроительных предприятий чрезвычайно актуальна.

Ключевые слова: риск, управление риском, значимость риска, предприятия машиностроения.

THE NEED FOR RISK MANAGEMENT OF MECHANICAL ENTERPRISES IN MODERN CONDITIONS

Bondar J. O., assistant

*Zaporizhzhya National University
Ukraine, 69600, Zaporizhzhya, Zhukovsky str., 66*

In conditions of financial instability the problem of the need for risk management at the enterprises of the real sector of the economy is becoming increasingly important. Engineering is one of the basic industries of the national economy, which has a significant impact on production and personnel potential of the state. Analyzing the situation in the engineering industry, we face a lot of problematic issues, including: the decline of scientific and technical potential, low investment attractiveness, especially in the context of the global financial crisis, shortage of trained personnel, insufficient government support. All this shows the need for risk management systems at the enterprises of machine-building industry. Therefore, the author considers the need for risk management of engineering enterprises, and the approach to risk management of modern Ukrainian machine-building enterprises. Analyzed industry specific risk management and determined that to minimize risks at the enterprises of mechanical engineering is necessary to apply comprehensive risk management. To the functioning of the machinery was promising and highly effective must seek to reduce the risks in the activities of enterprises in the industry. Today in most of the existing theories and developments in the field of risk management is not adapted to the conditions of activity of the Ukrainian machine-building enterprises, and methods used in practice imperfect, unscientific and weak. Also we must take in scales in the relevance of innovative development of engineering enterprises, because it is the development of high-tech industries will ensure the competitiveness of domestic producers and to stimulate new quality of economic growth. Considering all the above, the development problems of study and improvement of tools for risk management of engineering enterprises is extremely relevant.

Key words: risk, risk management, the importance of risk, enterprise engineering.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Значення реального сектора, до якого відноситься галузь машинобудування, для економіки держави в сучасних умовах господарювання важко переоцінити. Висока ефективність його виробництва реалізує різні види інтересів: інтереси бюджетної системи України з формування податкових доходів держави; інтереси працівників щодо підвищення рівня життя; інтереси власників щодо формування підприємницьких доходів. Соціальна значущість функціонування машинобудування сформована високою часткою зайнятості населення України на підприємствах цієї галузі. Необхідність стійкості розвитку машинобудування зумовлена, насамперед, його інфраструктурною роллю і необхідністю забезпечення потреб інших галузей економіки у верстатах, машинах, приладах та інших видах продукції галузі.

Головним завданням управління в таких випадках є зменшення показника імовірності виникнення несприятливих подій та уникнення негативних наслідків. Саме тому проблема необхідності управління ризиками машинобудівних підприємств є дуже актуальною.

Важливим аспектом прийняття управлінських рішень є невизначеність, що проявляється в сукупності ризиків, які впливають на здійснення ефективної діяльності машинобудівних підприємств. Без забезпечення нейтралізації негативного впливу ризиків на результати діяльності машинобудівних підприємств неможливо підтримувати сталий приріст прибутку та збереження конкурентних переваг.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У сучасній науковій літературі питанням управління ризиками, їх аналізу, оцінці приділяється значна увага в роботах таких вчених-економістів, як Л. М. Алексеєнко, яка досліджує теоретичні і методологічні засади формування і розвитку ринку фінансових і страхових послуг в економічній системі держави і виявляє закономірності і суперечності, що характеризують цей ринок в Україні [1]; а також не можна не згадати І. А. Бланка, який розглядає теоретичний базис фінансового ризик-менеджменту, визначає мету і функції управління фінансовими ризиками підприємства, а також розглядає сучасні методи

дослідження систематичних і несистематичних фінансових ризиків підприємства і механізми їх нейтралізації та особливості управління ризиками [2]. Великий внесок у розробку питання управління ризиком здійснив Л. І. Донець. У навчальному посібнику він розкриває питання ідентифікації, оцінки та мінімізації економічних ризиків, велику увагу приділяючи засобам управління ризиками та їх урахуванню під час прийняття управлінських рішень [3]. Змістовною і цікавою є праця М. В. Гридчиної, у якій розглянуті основні методи та прийоми ефективного управління фінансовими ресурсами, активами підприємства і фінансовими ризиками, а особлива увага приділяється методам управління капіталом підприємства, обіговим коштом, інвестиційним портфелем, формуванням і використанням прибутку, а також оцінки та прогнозування фінансового стану підприємства [4]. Під час роботи над статтею було досліджено багато праць інших вчених, та незважаючи на велику кількість публікацій із цієї проблеми, багато аспектів управління ризиками залишаються предметом гострих дискусій. У науковій літературі приділяється недостатньо уваги питанням аналізу факторів ризику, а також визначення ступеня їх впливу на результати діяльності підприємств.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою дослідження є узагальнення та систематизація концепцій і методичних положень щодо необхідності управління і пошуку шляхів для досягнення максимальної керованості ризиками підприємства машинобудування, а також визначення системних підходів нейтралізації ризиків підприємств машинобудівної галузі з огляду на сучасну ситуацію в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

За умов сучасності практично кожному підприємству необхідне ефективне управління ризиками, проте популярна в західних країнах професія ризик-менеджера в Україні, як і раніше, незрозуміла. Ситуацію, яка склалася, можна пояснити тим, що сьогодні в нашій державі складна економічна ситуація, недосконале законодавство і керівники компаній воліють вести роботу з ризиками самостійно, тому як часто на кону стоїть існування підприємства [1].

Складність полягає в тому, що сьогодні немає єдиної надійної системи для визначення та запобігання ситуаціям ризику, а кожен вид діяльності має унікальну специфіку і відповідно вимагає індивідуального підходу. Експерти виділяють близько сорока критеріїв для класифікації ризиків і більше двохсот їх видів, що враховують небезпечні ситуації в плані правових, соціальних, фінансових та інших відносин компанії з іншими учасниками ринку, суспільством і державою. За глобальними причинами виникнення ризику поділяються на політичні та економічні.

Кожне сучасне підприємство у своїй діяльності стикається прямо чи побічно з ризиками, що пов'язані з його виробничою, інвестиційною та іншими видами діяльності. Ризики особливо збільшуються в періоди нестабільного стану економіки та політики країни, що і можна спостерігати в нашому сьогоднішні. Уникнути ризику досить складно, саме тому кожне машинобудівне підприємство повинне розробляти систему управління ризиками і впроваджувати заходи щодо подолання їх негативного впливу.

Управління ризиками машинобудівного підприємства є динамічним, постійно змінюється процесом, який підлягає регулярному вивченню на предмет внеску в стратегічний розвиток. По мірі зміни внутрішніх і зовнішніх умов ведення бізнесу процес управління ризиками вимагає коректування.

Загальна ефективність роботи з управління ризиками повинна контролюватися за допомогою безперервного управління з боку керівництва, оцінок, проведених внутрішніми фахівцями та провідними менеджерами. Результати впровадження системи управління ризиками як невід'ємного компонента щоденної діяльності машинобудівного підприємства повинні

постійно контролюватися. З метою вдосконалення процесу управління ризиками та підвищення ефективності діяльності проводиться необхідне навчання персоналу, підвищення кваліфікацій та тренінги. При постійній динамічній зміні зовнішнього середовища господарювання машинобудівних підприємств дуже важливим є, щоб процес управління ризиками був досить гнучким і мав можливість постійного оновлення з метою удосконалення процесу [2].

Ризики для різних рівнів управління класифікуються: за рівнем ризику і по особах, на яких покладається відповідальність за ризик:

- ризики рівня холдингу (або іншої структури), що об'єднує діяльність подібних компаній, за будь-якою ознакою. Відповідальність несення ризику покладається на раду директорів холдингу;
- ризики рівня компанії як юридичної особи. Відповідальний за ризик на рівні директора або його заступника: керуючий директор з виробництва і технологій, фінансовий директор, виконавчий директор і т.д.;
- ризики рівня підрозділів. Відповідальність несе відповідний керівник підрозділу [5].

Для запобігання ризикам рівня холдингу або іншої структури – управління ризиками може бути передано комусь із керівних працівників цієї структури, або декільком працівникам, за кожним з яких закріплюється управління конкретним ризиком.

Функції з управління ризиками рівня компанії як юридичної особи покладаються на її керівника, або в розрізі конкретних функцій закріплюються за його заступниками:

- директор виробництва (заступник генерального директора з виробництва) забезпечує управління ризиками, пов'язаними з основними виробничими процесами;
- фінансовий директор (заступник генерального директора з економіки та фінансів) управляє фінансовими ризиками, тобто ризиками, пов'язаними з фінансовою діяльністю;
- виконавчий директор забезпечує управління «репутаційними» ризиками, тобто ризиками, які пов'язані зі сприйняттям підприємства громадськістю, а також пов'язані з діями загальнодержавних і регіональних органів державної влади тощо;
- виконавчий директор з розвитку бізнесу забезпечує управління інвестиційними ризиками;
- керівники підрозділів, забезпечують: виявлення ризику, оцінку значущості ризику, розробку стратегій реагування на ризик.

Якщо керівник підрозділу бере участь у процесі бюджетування, то при формуванні показників видатків підрозділу він повинен врахувати витрати по зниженню ризику і зазначає їх в бізнес-плані. Крім того, він повинен подавати звітність з усіх аспектів ризику, включати роботу з управління ризиками в контракти працівників підрозділу, забезпечувати перевірку проведення заходів з управління ризиками на рівні підрозділу.

Видається, що в розглянутій нами необхідності управління ризиками є раціональне зерно, надзвичайно корисне для вдосконалення інструментів управління ризиками машинобудівних підприємств. Це стосується оцінки ризиків, яка перенесена на керівників тих підрозділів, які добре уявляють собі можливості розвитку такого ризику і його наслідків. Значимість ризику, в цьому випадку визначається як добуток двох факторів: ймовірності реалізації ризику і фінансового впливу прояву ризику на господарську діяльність.

Для підрозділів компанії та компанії в цілому встановлюються певні імовірнісні показники, що характеризують наявність високого, низького чи середнього рівнів ризиків (рис. 1) [3, 6].

Рис. 1. Критерії визначення ймовірності реалізації ризику

Облік галузевої специфіки в підборі методів управління ризиками буде проявлятися в тому, що для машинобудівних підприємств, характерні ознаки, зумовлені особливостями взаємозв'язку його підсистем, для кожної з яких характерний свій вид ризику (табл. 1). Тому в назві запропонованого методу управління ризиками є вказівка на його системний характер [4].

Таблиця 1 – Галузева специфіка в управлінні ризиками машинобудівних підприємств

Характерна ознака (якщо порівнювати з іншими підприємствами галузі)	Особливості управління ризиками
Середня матеріаломісткість, фондомісткість	прояв ризиків, пов'язаних з недостатністю, або подорожчанням, чи неефективним використанням матеріальних, трудових ресурсів або основних засобів однаково негативно вплине на економічні показники (собівартість і прибуток), тому їх запобігання заслуговує однакової уваги
Мізерні можливості ресурсної забезпеченості з матеріальних, трудових і фінансових ресурсів	обмежені можливості в зниженні ризиків за допомогою створення резервів матеріальних ресурсів, кадрового забезпечення та фінансових ресурсів
Низьке значення показників рентабельності	неможливість використання дорогих методів зниження ризиків, (превентивних заходів, страхування та ін.)
Досить часто власником виступає держава	можливість використання державних способів прямого і непрямого регулювання діяльності для зниження ризиків

Отже, управління ризиками в діяльності машинобудівних підприємств дасть можливість зменшити невизначеність, розробляти точніші плани, оптимізувати ресурси і в результаті підвищити стабільність і ефективність діяльності підприємств машинобудування і на внутрішньому, і на зовнішньому ринках.

ВИСНОВКИ

Виходячи з усього вищезазначеного, можна зробити висновок, що сьогодні сектор машинобудування в Україні зазнав нелегких часів. Більше того, підприємництва без ризику в принципі не буває, а найбільший прибуток, як правило, приносять найризиковіші операції, тому ігнорувати потенційні ризики нерационально. Ризик необхідно прораховувати, тому для машинобудівних підприємств головною метою управління ризиком є досягнення його максимальної керованості. Треба запроваджувати заходи, направлені на захист економічного базису та потенціалу сектора.

Із метою забезпечення безпеки підприємств машинобудування доцільно системно підходити до нейтралізації ризиків, що суттєво поліпшить результати їхньої господарської діяльності. Отже, ризиками необхідно управляти, деяким з них можна запобігти власними силами, контролюючи доступну інформацію, але в деяких ситуаціях компанії необхідно звернутись до кваліфікованих експертів за допомогою. Сьогодні більшість машинобудівних підприємств розуміють, що необхідна не просто система управління ризиками, а система, яка постійно вдосконалюватиметься. Завдяки цьому буде зростати ефективність управління ризиками, а результатом стає конкурентоспроможна, успішна машинобудівна галузь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеєнко Л. М. Розвиток ринку фінансових і страхових послуг у посткризовий період / Л. М. Алексеєнко // Світ фінансів. — 2010. — № 4. — С. 164—167.
2. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками / И. А. Бланк. — К. : Эльга, Ника-Центр, 2005. — 600 с.
3. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання / Л. І. Донець. — К. : Центр навч. літератури, 2006. — 312 с.
4. Гридчина М. В. Финансовый менеджмент / М. В. Гридчина. — К. : МАУП, 2004. — 160 с.
5. Экспертиза промышленной безопасности [Электронный ресурс] / Материалы офиц. сайта Информ.-аналит. центр. — 2014. — Режим доступа : <http://safeprom.ru/articles/detail.php>.
6. Кириллова Н. В. Страхование как механизм обеспечения корпоративных интересов / Н. В. Кириллова // Страховое дело. — 2006. — № 11. — С. 54—57.

REFERENCES

1. Alekseenko, L.M. (2010), "The development of the market of financial and insurance services in the post-crisis period", *Svit finansiv*, vol. 4, pp. 164-167.
2. Blank, I.A. (2005), *Upravlenie finansovymi riskami* [Financial risk management], Nika-Tsentr, Kyiv, Ukraine.
3. Donets, L.I. (2006), *Ekonomichni riziki ta metodi ikh vimiryuvannya*, [Economic risks and methods of measurement], Tsentr navch. literaturi, Kyiv, Ukraine.
4. Gridchina, M.V. (2004), *Finansovyi menedzhment* [Financial management], MAUP, Kyiv, Ukraine.
5. Materialy ofitsialnogo saita Informatsionno-analicheskii tsentr (2014), "Expertise of industrial safety", available at: <http://safeprom.ru/articles/detail.php> (access March 15, 2015).
6. Kirillova, N.V. (2006), "Insurance as a mechanism for ensuring corporate interests", *Strakhovoe delo*, vol. 11, pp. 54-57.

УДК 330.3222:005.8:005.334

ОСОБЛИВОСТІ РИЗИКУ ТА НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ПРИ ОЦІНЦІ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ

Голубєв Д.І., к.е.н., асистент

Запорізький національний університет
Україна, 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66

denis.golubev.zp@gmail.com

Стаття присвячена дослідженню проблем особливості ризику та невизначеності при оцінці ефективного управління інвестиційними проєктами. Збільшення ризиків інвестування ускладнює вибір способів фінансування, визначає потребу у використанні нестандартних механізмів і схем, вимагає реалізації ефективних способів зниження ризиків, наприклад – хеджування. Головною проблемою при цьому виступає відсутність єдиного методологічного підходу, який би застосовувався для вирішення конкретних завдань обґрунтування економічної ефективності інвестиційних процесів з урахуванням факторів ризику та невизначеності. Ступінь ризику в момент прийняття рішення про початок реалізації інвестиційного проєкту є важливою стратегічною характеристикою управління кожного підприємства. Існує потреба в подальшому дослідженні проблеми управління ефективністю інвестиційного проєкту підприємств на всіх стадіях реалізації відповідно до особливостей ризику та невизначеності з метою реалізації стратегії економічної доцільності підприємства в цілому. Сутність інвестиційного ризику діяльності підприємства полягає в ймовірності виникнення непередбачених фінансових втрат внаслідок невизначеності умов інвестиційної діяльності. Основні чинники, які зумовлюють інвестиційний ризик промислових підприємств, мають системний (інфляція, економічна криза, ставка відсотків, інші ринкові фактори), несистемний (випадкові події) та специфічний характер. Ефективність управління ризиком визначається класифікацією ризиків за певними ознаками. Із метою систематизації комплексу методів управління ризиками на підприємствах розробляється нормативно-методична документація процесу управління ризиками інвестиційного проєкту, що включає перелік способів та методів ідентифікації,